

Roman Cikhart

Chotovsko v době předhusitské

Příspěvky rodo- a místopisné.

Jihočeský sborník historický ročník I. (1928)

Do textové podoby převedl

www.antikvariat.tabor.cz

antikvariat@tabor.cz

Nejbližší okolí města Tábora náleží v ohledu historickém k oblasti v nejednom směru zajímavé. Ve starší době překvapuje množstvím vladických sídel, zejména v krajině vožické, v době husitské historie Tábořska stává se součástí veliké historie celého národa, v pozdějších dobách pak zaslouží pozornost veliký počet svobodníků, jichž bylo v tomto jediném kraji více, než v celé ostatní zemi¹⁾. Na veliký počet zaniklých osad na tomto území upozornil jsem již jinde²⁾.

Chotoviny s okolními vesnicemi náležejí ke starším osadám českým. Jak Sedláček³⁾ vyložil, splynula dnešní ves v 16. stol. ze dvou částí, z nichž kostel a dvory kmecí při něm sluly Chotoviny, dvůr a tvrz na místě nynějšího zámku ležící Vlkančice. Nejstarší zpráva o Chotovínách je v listu ze dne 2. července 1266, jímž Ondřej komorník a Zdeslav maršálek krále Přemysla II. svědčí o prodeji advokátství v Broumově klášteru Břevnovskému, kde vedle jiných svědků uvádí se Bořislav z Chotovin⁴⁾. Když pak r. 1318 Hynek z Vlašimě poháněl před soud zemský Racka z Tožice pro škodu na 300 hřiven stříbra jemu učiněnou, veden byl za svědka Rziwyn de Chotovin⁵⁾. Ve 14. stol. náležely Chotoviny k panství hradu Příběnic⁶⁾ a s ním

---

¹⁾ Srv. Palacký, Popis kr. čes., 300.

²⁾ Časopis Společnosti přátel starož. čes. XXVIII. (1920), 16 a d.

³⁾ Hradý IV., 349.

⁴⁾ Emler, Regesta II., 203.

⁵⁾ Reliquiae tabul. terrae I., 34 č. 170.

⁶⁾ Z urbáře rožmberského (asi z r. 1379) vychází najevo, že tu měli páni dva lány, z nichž každý dával úroku 1 hřivnu, 2 městistě platila po 20 gr., třetí 36 gr., z podsedků platil jeden 13 gr., dva po 10 gr. a čtvrtý 20 gr. úroků. Truhlář, Reg. bonarum d. Ulrici de Rosenberch, 16.

mocnému rodu pánů z Rožmberka, od nichž bezpochyby vystavěn byl dnešní kostel na místě staršího, již r. 1352 farního kostela ⁷⁾). Stalo se tak asi kolem r. 1380, kdy nepochybně také nákladem týchž patronů zbudovány byly kostely v Sedlčanech, Jistebnici a Bavorově, vesměs slohem gotickým stavěné.

Fara chotovská nadána byla okolními vladyky r. 1407 tak, aby mohl farář chovati druhého kněze střídníka. Nadační listina jest důležitým příspěvkem pro historii a rodopis okolí chotovského, pročež ji doslovně otiskují ⁸⁾):

„Já Víta ze Rzáv a Mikeš z Vražný, bratří, vyznáváme všem, kdož budou tento list čísti neb slyšeti, že jsme dobrým rozmyslem našeho spasení i svých bližních hledající, dáváme a postupujeme tři kopy grošův pražského rázu ouroku ve vsi Lhotě ⁹⁾ na těchto lidech: na Šebkovi, na Maříkovi a na tom, jenž slove Kotčí, (po)platných lidí a já dříve jmenovaný Víta postoupil jsem i dal jsem dvacet grošů platu, ježto jsem držel na těch lidech ve Lhotě, ježto dříve kostel a faru z Chotovin drželi. Také já Jindřich z Košíně dávám i postupuji dříve řečenému kostelu a faráři toho kostela i všem budoucím půl třetí kopy platu na těchto lidech : na Svachovi, na Mikšovi, na Šebkovi a na Jambovi, řečený Vlk, dříve řečené vsi. Také též Jindřich postupuji k onomu platu dřívějšímu půl kopy i dávám na louce, jenžto jest pod kostelem chotovským. Já též Jindřich dávám a postupuji 5 grošů a 8 halířův v dříve řečené vsi Košíně na Jakubovi řečený hluchý. Já Pešík z Vlkanic dávám a postupuji dříve řečenému kostelu 2 kopy a 12 grošů platu na vsi Vraždné na Thumovi a na Pešíkovi. Já Pelley se svým bratrem z Lideřovic dáváme a postupujeme dříve řečenému kostelu kopy platu ve vsi Smilově na Petrově a na Zdenkovi. Také já Anna vdova ze Sedlce ¹⁰⁾ dá-vám a postupuji půl kopy platu na tom dvoře, ježto sedím a na všem popluží tu v Sedlci. My všichni, jižto jsme svrchu psáni, ty platy dáváme dřívěmu kostelu i farářům budoucím na ten cíl a proto, aby farář nynější i budoucí věčně choval a držel druhého kněze střídníka, neb do té doby jednoho jediného měl žáka, ježto ke kostelu sluší a ten žák pro toto nadání naše nemá sjíti věčně. Ti pak střídníci dva spolu rovně všecku práci kostelní mají nésti, jakož dříve jeden nesl a tyto užítky kostelní, kteréžto jeden bral, aby oba jimi se dělili a sám aby jim těch užitků ujímal, pro toto naše nadání, ale k tomu ještě z tohoto platu našeho nadané, aby čtyry kopy do roka jim vydával a na sv. Jiří kopu každému knězi a na sv. Havla tolikéž pod tou pokutou, jakož vespod bude psána. Také k tomu farář nynější i budoucí tyto služby, k nimž se přivoluje i své budoucí zavazuje, aby činil na každé leto dvakrát, na sv. Havla vigilie v třech lekcích, jednu zpívanou a nazejtří mši zádušní zpívanou a na sv. Marka druhou takéž službu, a na každé službě té koryto nebo nosidla přisadili a okolo toho 4 svíce kostelní hořely i na vigilích i na mši a jiné mše 4 čtené aby byly. Také farář dva jiné kněze světské povolaje, těm po obědě po groši aby dal povolaným a tři groše obecním chudým po mši aby rozdělil. Ostatek toho všeho platu našeho nadání farář sobě bude bráti za stravu druhého kněze střídníka a toho platu všeho svrchu psaného faráři tomuto i budoucím postupujeme a dáváme se vším panstvím, jedině toto sobě vyjímáme berní zemskou, když bude, abychom se svými lidmi i těchto odbyli bez farářovy vší práce i nákladů, a kury

⁷⁾ Fara zdejší platila v l. 1352, 1369, 1384, 1385 a 1399 po 24 gr. papež. desátků, r. 1405 jenom 23 gr. Tomek, Reg. desátků papež., 62.

⁸⁾ Z opisu na pergamentu v důchodě chotovském. Originál dle Sedláčka „na fare Chotovské býval, nyní však nelze jej nalézt“ (l. c). Nadaci stručně zaznamenává Trajer, Beschreib. Diözese Budweis, 723. (Tamže chybně píše Mikeš z Vráže).

⁹⁾ Neznámo které. Soudím, že na Lhotě Jeníčkově.

¹⁰⁾ Nynější Sedlečko. Srv. Táborstvo IV., 81.

vánoční pro paměť tohoto našeho nadání. Ti dva pak kněží třídní mají míti své komže zvláštní, aby v nich na každý den do kostela šli i z kostela.

Na potvrzení toho našeho nadání a řádů držení naši pečeť přivěšujeme a prosíme kněze arcibiskupa a jeho úředníkův, aby toto ráčili potvrditi a v akta, což jest tuto psáno, vepsati s tou pokutou, který by farář toho nedržel, což jest tu všeho svrchu psáno a kdyby kněze druhého v tém dni po sv. Jiří nebo sv. Havle světského na střidu neměl, aby druhý týden 3 groše chudým před kostelem se svědomím rozdal, pakli by třetí neděli ještě neměl toho druhého střídníka i prvního, aby do kostela nechodil a vždy tři groše chudým na každý týden rozdal, dokavadž by starším nebyl připuzen k větší pokutě, aby držel, což jest na tomto, listu psáno. Dán jest list tento léta božního narození tisíce čtyry sta a sedmého."

Toto kostelní nadání rozmnožil brzy potom jiný vladyka téže kollatory, Mikuláš z Moravce, darovav kostelu r. 1410, 17. února jednu kopu grošů¹¹⁾.

Ve Rzávěm, po němž se píše první fundator, stávala tvrz nepochybně na poli „na zámku" (při usedlosti někdy Procházkově). Když byly r. 1352 prodávány Sedlčany, měli určití cenu se strany pánů z Rožmberka Vlček z Dobronic a Rynhart ze Rzávého¹²⁾. Dědicem tohoto byl nejspíše bratr Chval, purkrabí vyšehradský (1384) a známý oblíbenec krále Václava IV., jenž mu dědičně daroval manský hrad Kostelec nad Sázavou (okolo r. 1385). Držel i Stonařov a zemřel asi r. 1390. Připomíná se po něm ještě r. 1408 vdova Eulogie (Eulalie) z Netvořic, kdežto syn Jan byl již r. 1395 mrtev a odumřelé zboží kostelecké dostalo se Ješkovi, proboštovi královské kaple u Všech svatých¹³⁾. Třetí bratr byl Předvoj z Vražného. Tomuto udělil král Václav polovici popl. dvoru v Kozojedech, od něho pak ji koupil i s platy v Tuněchodech a Slatiňanech Mikeš z Čankovic za 50 kop gr. č.¹⁴⁾. Tito bratři byli jiného rodu než vzpomenutý Víta, jak svědčí rozdílné jejich erby¹⁵⁾. Víta byl předkem známého rodu Vítův ze Rzávého, vymřelého teprve r. 1675. S Janem ze Rzávého podepsal r. 1415 stížný list, který stavové čeští po upálení Husově zaslali koncilu kostnickému¹⁶⁾. Choti své Dorotě z Dubu učinil věnování na vsích Záhoří a Moravči¹⁷⁾. R. 1414 byl ve službách rožmberských jako purkrabí na Choustníce. Měl také statek Dvořec na Moravě, který však již r. 1406 prodal, zdržuje se odtud stále v naší krajině.

Od jmenovaného Jana ze Rzávého pocházel snad rod Lapáčků ze Rzávého, stejného erbu s Vítou, o kterém máme však zprávy ze zdejší krajiny až z dob pozdějších.

Mikeš z Vražného, bratr Vítův a spoluzakladatel nadace, měl jenom část Vražného, ježto druhá část patřila Pešku z Vlkanic. Od Mikeše pocházeli Sádlové z Vražného, kteří drželi některé statky v okolí zdejších ještě v 17. věku.

¹¹⁾ Libri erect. VIII. Srv. Cikhart, Chotoviny, 4 a d.

¹²⁾ Sitzungsber. 1877, 316.

¹³⁾ Sedláček, Zbytky register kr. řím. a čes. 47. Podle Březanovy genealogie Vítův měl Chval prý syna Bohuslava a dceru Johanku. Žil ještě r. 1387 slouže věrně králi, ale v lednu 1390 byl již mrtev. Eulalie, jež měla na Kostelci zapsáno věno, odpírala, aby se dostal Kostelec jako manství Filipu Lautovi z Dědic; soud zem. 1406, 7. března nálezem dal za právo králi a Filipovi, avšak bez porušení věna. Sedláček, Hradý XV., 41, Arch. C. III, 365, Reliq. tabul. II, 23, 46.

¹⁴⁾ Týž, Hradý I., 188.

¹⁵⁾ Chval má v l. 1370-1372 na pečeti helm a na něm rohy, v l. 1384-1385 štít shora polovičný a v klenotu rohy jako Předvoj z Vražného, Vítové však pruh pošikem a v klenotu chrta. Sedláček, Českomor. heraldika II., 217, 266, 80.

¹⁶⁾ Archiv český III., 188.

¹⁷⁾ Sedláček, Hradý IV., 353.

Vzájemná příbuznost těchto rodin byla známa již Paprockému, který píše¹⁸⁾ o Vitech a Lapáčcích ze Rzávého, Sádlech z Vražného a Chrttech ze Rtína, že „všichni od jednoho předka posli a užívají za znamení rytířské bílého štrychu v poli červeném a chrta na helmě, ježto sedí na polštáři zlatém“¹⁹⁾. Tehda o-všem bylo již modou klásti původ českých rodů z ciziny, kteréž ješitnosti podleli i Vítové, jak vypráví Paprocký: „Páni ze Rzávého za jistou to věc mezi sebou mají, že by předek jejich s předkem pánův z Rožmberka ze Vlach do království Českého zajeti měl, však času když se to stalo nevědí. Já to vše vyhledávajíc s pilností v pamětech starých, nic jiného o páních z Rožmberka nenacházím jenom to, že jsou staří Čechové z hrabat Libických posli a s královskými i knížecími dcerami v stav manželský vstupovali a proto mezi Čechy vždycky za vzácné a přednější pány držáni byli“²⁰⁾.

Z vladyk Košínských jmenuje nadační listina Jindřicha z Košíně²¹⁾. Nevím, možno-li považovati jej za onoho Jindřicha Košínského, jenž s manželkou Alenou daroval poddané ve Vřescích Tábořským k záduší chudým do špitálu, jak vysvitá z listu Tábořských (z r. 1433 ?), jímž odpovídají Oldřichovi z Rožmberka na jeho výčitku, že nutí lidi v téže vsi ke slíbení člověčenství²²⁾.

Také žil Odolen z Košíně erbu orlice (1383), jenž zemřel r. 1398 jako farář v Křemži. Od 15. stol. často jmenuje se rod Košínů z Košíně, mající v erbu stříbrnou lilii na červeném štítě i v klenotu²³⁾, čímž ukazuje se příbuznost s rody z Lomné, Šebřova, Dubu, Pohnání, Ratibořic a Bzové a tudíž i patrný původ ze zdejší krajiny²⁴⁾.

Z rodu vladyk Vlkanických znám jest jedině Pešek svrchu jmenovaný. Také o vladkách z blízkých Lideřovic máme zpráv poskrovnu, Benešovi z Lideřovic daroval král Václav všechno právo své odúmrtí po někdy Janovi, pastorku jeho, na zboží řečeném Lopoczciz²⁵⁾. Současně žil Oldřich z Lideřovic a z Proseče, jehož vdova Dorota koupila r. 1414 dvůr ve vsi Damenicích od Odolena řeč. Vidlák z Újezda za 14 kop a při-

¹⁸⁾ Diadochus, o stavu ryt. 295.

¹⁹⁾ Ve sbírce Jakubičkové je štít bílý, pruh červený a chrt bílý se zlatým páskem na červeném polštáři sedící.

²⁰⁾ Paprocký, Diadochus 296. Albrecht ze Rzávého byl 1444 12. března rukojmím za Msticha ze Sedlce v příměří s Jarošem z Drahonice. Není bez zajímavosti, že krátce před světovou válkou hlásil se mi vysoký vídeňský důstojník Herman Zerzawy jako potomek našich českých rytířů.

²¹⁾ Tak zní stč. genitiv. Srv. Sedláček, Míst. slov. 445.

²²⁾ Arch. tábor. A II. č. 29. Na Tábořsku bylo ještě jedno místo téhož nebo podobného jména, r. 1379 již pustá ves „Kossyna“. Srv. Tábořsko IV., 40.

²³⁾ Bohuslav z Košíně držel r. 1416 Korkyni, pak Vyšehořevce, 1436 vápenici v Praze a jiné drobné statky, 1454 vyprosil si na králi část Obořiště, na níž se od r. 1459 táhl syn Baltazar. Od Pavla z Jenšteina získal Bohuslav Lanšperk, ale r. 1454 postoupil zápi su Zdeňku Kostkovi z Postupic, t. r. prodal s Janem Veselíkem dvůr popl. Plotiště s podsedkem a podacím Matěji Slaškovi ze Slatiny a Janu Špínovi z Jenišovic. Baltazar držel r. 1465 Jenštejn i Březno, když dluh někdy Kateřiny z Košíně na nich zapsaný za odúmrtí byl povolán, druhý syn Bohuslav seděl r. 1455 na Řepčicích a r. 1461 držel dům ve Vysokém Mýtě, třetí Jan zveden byl r. 1456 na odúmrtí v Řepčicích, koupil r. 1467 Paběnice a 1459 držel Kácov, čtvrtý byl Jindřich. Janův syn Kryštof (1459-1493) vyženil s Eliškou ze Střížkova Cerhenice a držel nějaký čas též Neškaredice. V tituláři z r. 1534 připomíná se Jindřich (koupil od Johanky ze Sloupna dům v Kolině, který po r. 1530 pustil Ladislavu Ostrovcovi z Královic) a Šebastian. Mimo tyto žili Jan (1405 na Výklekách), Zikmund (1522-1541, v l. 1522-1536 na domě při městě Chrudimi), Václav (1511 tamže na domě). V Dolanech zakoupil se 1574 Jan, jehož synové Jan, Jindřich (od r. 1582 na Kostelci n. Lab.) a Oldřich Kryštof stateček ten r. 1584 prodali. R. 1578 připomíná se Jiří Košín. Vedle nich jmenují se ještě r. 1454 Markéta, 1541 Barbora a 1529 zemřela Kateřina, vdaná po prvé za Peřinu ze Sloupna a po druhé za Jiřího Opita z Maličina.

²⁴⁾ Sedláček, Č. mor. herald. II., 83, 151.

²⁵⁾ Týž, Zbytky register.

koupila i věno zapsané na dvoře od Jana z Vitanovic a Petra z Moravče²⁶⁾. Synem některého ze jmenovaných vladyk byl snad Jan Morava z Lideřovic, jenž přilnul k učením Husovu a jmenuje se roku 1432, 15. září mezi staršími vojska Tábořského²⁷⁾. Skoro současně připomíná se rod Aksamitů z Lideřovic, jenž skrze slavného hejtmána českých bratrských rot na Slovensku Petra Aksamita²⁸⁾ stal se známým i v historii, i v široké obci čtenářů Jiráskova „Bratrstva“.

Také na Moravci, v samém sousedství Rzávého, seděl vladycký rod. Vedle vzpomenuťého Mikuláše pocházel odtud ještě Franěk z Moravče (1381-1407), jenž v l. 1390-1407 držel Šebířov na Vožicku²⁹⁾ a Lewpoldus de Morawcze, podepsaný na stížném listu české šlechty do Kostnice r. 1415³⁰⁾.

Vedle míst již uvedených byla vladycká sídla také v Jišově (staročes. Víšově), Údičově a Lhotě Jeničkově, v blízkém sousedství Chotovin.

Dietricus de Choyna pohání r. 1318 Ješka (de) Wzdiczova, Bartuše z Klokot jinak ze Svrabova, Slávu z Turovce a Petra z Kloužovic, že mu na dědictví jeho „in Wyssovie“ na 20 hřiven stříbra škody učinili, rovněž poplenili statky Havla, Martina a Šimona de Wyssova³¹⁾. Blížších zpráv o těchto se nedostává. R. 1380 prodala věno své na platu ve vsích Víšově a Jedlanech Zuzana, vdova po Vlčkovi z Hlasiva neb z Víšova³²⁾.

Ješek z Uzdičova, v půhonu jmenovaný, seděl na dvoře Údičově, odkud se psal i Pešík z Uzdičova, po r. 1390 často jmenovaný. R. 1390 pojistili si Pešík z Uzdičova, Mikuláš z Mečkova a Řehoř z Pasovar s jedné a Veclin z Cipína s druhé strany deskami zem. svoje statky³³⁾. R. 1402, 16. října prodali Jindřich a Petr z Rožmberka díl Jaromírova s ročním platem 10 kop gr. za 120 kop gr. praž. Veclinovi a Řehořovi bratřím z Cipína k rukám Petra z Uzdičova, Přibíka a Řehoře, bratří již zemřelého Mikuláše ze Lhoty; Jinde nazývá se Petr bratrem Veclina z Cipína a Řehoře z Pasovar, tak na př. r. 1397, 13. ledna Veclin z Cipína, Řehoř z Pasovar a Pešík z Uzdičova, „vlastní bratři“, darují klášteru vyšebrodskému roční plat 1 kopy 3 gr. na poddaných svých ve Stockernu a Světlíku. Pešík sám píše se r. 1406 a 1407 z Pasovar; r. 1424 držel Dub, po kterém se také psal, stav se tak předkem rodu Sedleckých od Dubu³⁴⁾. Současně žil Bušek „de Wzdietov“, podepsaný na vzpomenuťém již listu do Kostnice s Pešíkem „de Wzdieczow“³⁵⁾.

Bratr Pešíkův Mikuláš ze Lhoty, zvaný též Mikšík a r. 1390 též z Mečkova psaný, měl příjmi po Lhotě Pněvi, dnešní Lhotě Jeničkově³⁶⁾. R. 1389 jsa purkrabím na Vildštejně prohlásil, že k lánu v Kališti, který od Bedřicha z Němčí přijal v desky zemské a Petrovi Višňovi z Větrní propustil, nemá žádného práva. R. 1402, jak shora uvedeno, byl již mrtev. Potomstvem jeho byl rod Štítných ze Štítného, nosící erb jeho, dvě husích hrdel, buď na štítě aneb za klenot³⁷⁾. Po téže Lhotě psal se také r. 1380 Přibík Lysec a před r. 1436 Albrecht³⁸⁾.

Válkami husitskými nastaly veliké majetkové změny v okolí tábořském. Drobné vladycké statečky dílem zanikly, dílem octly se v držení nových rodů. Jediní Vitové a Lapáčkové ze Rzávého udrželi se ještě dlouhou dobu v krajině, v níž stávala kolébka jejich rodu.

²⁶⁾ Reliq. tabul. II, 106

²⁷⁾ Palacký, Urkundl. Beiträge II, 315.

²⁸⁾ O něm podrobně v „Čes. Jihu“ 1926 čís. 18.

²⁹⁾ Sedláček, Hrady IV., 243.

³⁰⁾ Archiv Čes. I. c. Mikuláš z Moravče, jenž se přiženil k Markétě z Vesce a věnoval jí 1373 na dvoru Vesce (u Chocerad) a připomínaný 1380 mezi patrony kostela choce-radského, jemuž daroval 1390 plat ve Vlčavě, pocházel snad z Vožicka. Zemřel r. 1390 a Markéta držela věno své ještě r. 1410.

³¹⁾ Reliq. tabul. č. 116, 117.

³²⁾ Reliq. tabul. I., 466.

³³⁾ Pangerl, Urk. B. Hohenfurt, 208.

³⁴⁾ Pešík měl v erbu ruku, ale později vyskytuje se pečeť Petra z Uzdičova jinak z Dubu s lilii na štítě, nad helmou pak je ruka a nad ní kyta. Sedláček, Č. mor. herald. II., 118.

³⁵⁾ Archiv Čes. I. c ; že Vzdičov, Vzdieczow je dnešní Údičov, vysvětlil již Mart. Kolář ve výr. zprávě vyš. reál. gymnasia v Táboře za r. 1871.

³⁶⁾ xxx

³⁷⁾ xxx

³⁸⁾ xxx